Վարէ արօրդ, արագ քշէ, որ հասնիս
Ես ճամբուն կէսն եմ գուցէ չես գտներ գիս.

Գէորգ իսկոյն գոչեց. «Պէտք չկայ անուն տալու Թովմաս, այս կշռուած տողերը մեր աննման վարպետինն են»։

Բայց ո՞ւր են հիմա, Գարագաշ, Միք. Փորթուկալ, Յ. Սազրզ, Սրապիոն Թղլեան, Թ. Թերզեան և Գէորգ Ապտուլլահ։ Ամէն մարդ աշխարհիս մէջ խռէալ մը կը հետապնդէ, ամէն մարդ կ'ուզէ մեծ ըլլալ։ Գէորգ Ապտուլլահ համեստ, խոնարհամիտ և հմուտ անձ մըն էր ու ջանաց մարդ ըլլալ և յաջողեցաւ ալ։ Կեցցեն իր վարպետները, կեցցեն Վենետիկեան Հարք»։

(Շարայարելի) Հ. Ե. Տաշեան

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՆԻԹԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐՔ ՖԻԼԻՊԷԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ

Բազմավէպի բանկագին էջերուն մէջ մաս մաս յոյս տեսնող այս Նիւթերու յօդուածաշարքը ուրախ եմ որ սկսած է արդէն օգտակար ըլլալ։

Այս անգամ պիտի ներկայացնեմ գերեզմանաքարերու արձանագրութիւնները. ասոնց մէջ պիտի պատահինք անուններու, որոնց արդէն հանդիպած ենք Նիւթերուն ընթացքին։ Ցանկս կազմած եմ ընդհանուր պատերազմի ժամանակ։ Այս քարերէն մեծ մաս մը նոյն առեն ժախուռեցան քարակոփներու, այսպէս առ յաւէտ կորսուելու մատնուելով. բարեբաղդաբար կրցայ իր ժամանակին այդ քարերուն մեծամասնութեան արձանագրութիւնները հաւաքել։ Այժմ քանի մը հատ տապանաքարեր կը մնան ի Ֆիլիպէ գործածուած իբր սալայատակ եկեղեցոյն մէջ ու շուրջ։ Միւս քաղաքաց տապանագիրներուն մասին ուրիշ բան մը չեմ գիտեր եւ հաւանաբար շատ ոչինչ թիւ մը կը մնայ անոնցմէ ալ։ Կարծեմ Ռուսաձորի տապանագիրներուն մէկ մասը հրատարակուած է Հանդէս Ամսօրեայի մէջ[1]։ Իսկ Թարար Բազարճիքիները արդէն եւ այդ քաղաքին գաղութին պատմութեամբ միասին լոյս ընծայեցի Բազմավէպի նախորդ թիւերուն մէկուն մէջ[2]։ Հետաքրքիրները գտնացնելու համար ըսեմ նաեւ որ Ֆիլիպէի քարերուն մեծ մասը (թիւով 35–40) ասկի տաս–տասներկու տարի առաջ ժախուռեցան գերեզմանի քարակոփ Պուլկար Թաշճիեւի, որուն բացօթեայ աշխատանոցին մէջ երեք շաբաթներու երկար շրջանին հաւաքեցի ներկայ գրութիւնս մեծ մասը։

Թիւ 1. — Ֆիլիպէի հնագոյն գերեզմանաքարն է հետեւեալը, որ կը գտնուի Ս. Գէորգ եկեղեցոյն ձայնաւորաց պահարանին դրան աջ կողմը. կը ծառայէ իբր նստարան եւ կը պահէ իր կոչտ քառանկիւն ձեւը նաեւ փորագրեալ գրութիւնը ամբողջութեամբ, որ է.

«Այս է տապանս դոխատացի Մեծատուրի որդի Աբրահամի որ փոխեցաւ առ Ած. թին Ռ. Ճ. Խ. Զ.» (1697).

Թիւ 2. — Եկեղեցոյն գաւիթին ձախ կողմը գեղեցիկ եւ անաղարտ

Ղորապսակ Տէր Պօղոս վարդապետ
Ադրիանուպօլսեցի, աշակերտ
Տեառն Սարգսի Արքեպիսկոպոսի
Առաջնորդի վիճակիս։

Հոգւոյն շնորհաց ընդունարան.
Քարոզ բանին ճշմարտութեան.
Զոր կոչէ տէր կանուխ յաստեաց.
Շնորհել նմա պըսակ փառաց,
Ի ժամ փոխման ի կենցաղոյս,
Տենչամբ գոչէր Ցիսո՜ւս Ցիսո՜ւս,
Առ որ դիմեաց զուարճալից,
Գոլով ամաց իբր երեսնից,
Դու տէր ըզսա ընդ սուրբս քո,
Երկնից խորան փառօք հանգո։

1851 յուլիս 1

Թիւ 3. — Եկեղեցոյ շրջափակին մէջ իբր սալայատակ գործածուած է։

Շիրիմս է Մահտեսի Ստեփանեան աստուածասէր Կարո ամիրայի

1841

Ազգիս բազմերախտ այս ազնիւ իշխան,
Սիրոյն աստուածոյ հոգին վառարան,
Տեսլեամբ փառաւոր մտօք խոհական,
Սիրոյ ընկերին՝ սիրտ իւր օթեւան,
Ձրագ՝ լուսաւոր՝ գործովք բարութեան
Պսակ պարծանաց տոհմին իւր համայն,
Բարութեամբ հասեալ յալիս ծերութեան.
Շիջաւ ի հողմոց խստաշունչ մահուան,
Թողու իւր որդիս հայրենեաց արժան,
Ըստ իւրեանց կարի խելեաց զաւազան

1. Հանդէս Ամսօրեայ 1912 թիւ 8։
2. Բազմվ. 1929, թիւ 1։